

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

THE READINESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE PROJECT TECHNOLOGY USAGE IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Учитель Нової української школи має бути готовим до впровадження в освітній процес інноваційних технологій навчання, серед яких особливе місце займає проєктна технологія. Виконання проєктів з кожним роком усе більше поширене у початкових класах, тому майбутні педагоги мають бути готовими до організації такого виду діяльності. Метою дослідження є розкриття сутності поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології», визначення компонентів цієї готовності та рівнів її сформованості у майбутніх учителів.

У пропонованій статті проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження і з'ясовано, що в наукових дослідженнях готовність розглядають як особистісне утворення, активний стан особистості, інтегративну особистісну якість, підготовленість до чогось, установку на діяльність та інше. Диференційовано значення понять «професійна готовність», «професійна придатність» та «професійна компетентність». Розглянуто готовність до застосування проєктної технології як складник професійної готовності майбутніх учителів початкової школи. У пропонованому дослідженні готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності потрактовано як результат професійної підготовки, як якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі.

Визначено структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, яка поєднує мотиваційний, змістовий та діяльнісний компоненти. Запропоновано характеристику рівнів сформованості цієї готовності. Встановлено, що впровадження експериментального навчання здобувачів за спеціальністю 013 «Початкова освіта» у закладах вищої освіти забезпечує підвищення рівня готовності майбутніх учителів до застосування проєктів у початковій школі.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкової школи, проєктна технологія, готовність до професійної діяльності, готовність до застосування проєктної тех-

нології, виконання навчальних проєктів, Нова українська школа.

The teacher of the New Ukrainian School must be ready to introduce innovative learning technologies into the educational process, among which project technology occupies a special place. The implementation of projects is more and more common in primary classes from year to year, so future teachers should be ready to organize this type of activity. The purpose of the study is to reveal the essence of the concept of «the readiness of future primary school teachers for the project technology usage», to determine the components of this readiness and the levels of its formation in future teachers.

In the proposed article, the psychological and pedagogical literature on the research problem was analyzed and it was found, that in scientific studies, the readiness is considered as the personal formation, an active state of the individual, an integrative personal quality, the readiness for something, an attitude to an activity, etc. The meanings of the concepts of «the professional readiness», «the professional suitability» and «the professional competence» are differentiated. The readiness to use the project technology as a component of the professional readiness of future primary school teachers is considered. In the study, the readiness of future primary school teachers to use the project technology in professional activities is interpreted as a result of special training, as a personality quality aimed at effective application of the project technology in professional activities in primary school.

The structure of the readiness of future primary school teachers for the project technology usage, which combines motivational, content and activity components, is determined. A description of the levels of this readiness formation is offered. It has been established that the implementation of experimental training of higher education students in the specialty 013 «Primary Education» in higher education institutions ensures an increase in the level of readiness in future teachers for the projects applying in primary school.

Key words: training of future primary school teachers, project technology, the readiness for professional activity, readiness for the project technology usage, implementation of educational projects, New Ukrainian School.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.21>

Грицай Н.Б.,

докт. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри природничих наук
з методиками навчання
Рівненського державного гуманітарного
університету

Купчак С.Б.,

здобувач ступеня PhD
Рівненського державного гуманітарного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нова українська школа відзначається новими підходами до освітнього процесу, впровадженням інноваційних технологій та засобів навчання, зміною методичних орієнтирів кожного вчителя, який забезпечує освітній процес.

Педагогіка партнерства, розвиток компетентностей, формування цінностей, дитиноцентризм і впровадження особистісно орієнтованої

моделі освіти, наявність формувального оцінювання – це все характерні ознаки сучасної початкової школи.

Однією з інноваційних технологій, яка активно впроваджується в умовах Нової української школи, є проєктна технологія, яку часто ще й досі називають методом проєктів. Під час виконання різноманітних проєктів школярі вчаться працювати в команді, досліджувати проблему з різних боків,

шукати інформацію, якої не вистачає, висувати гіпотези, виявляти творчі здібності.

Для того, щоб виконувати проекти якісно, з найбільшою ефективністю, необхідна відповідна підготовка педагогів. Особливо це стосується вчителів, які працюють у початковій ланці освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування готовності вчителів початкової школи до різних видів професійної діяльності упродовж останніх десятиліть присвячено низку досліджень вітчизняних науковців, як-от: Т. Бережинська (готовність до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, 2002), С. Мартиненко (до діагностичної діяльності, 2014), О. Матвієнко (до творчої навчально-виховної діяльності, 2012), Д. Пащенко (готовність до гуманістичного виховання учнів, 2006) [9], М. Прокоф'єва (до навчання на засадах диференційованого підходу, 2016) [10], В. Ушмарова та О. Каданер (до роботи зі здібними учнями, 2015), О. Красовська (до впровадження інноваційних технологій у галузі мистецької освіти, 2013), М. Шкабаріна, Л. Мельничук, С. Близнюк (до використання мультимедійних технологій, 2022) та ін. Особливо варто виокремити наукову розвідку Л. Дубровської, яка вивчала проблему готовності вчителів початкових класів до впровадження реформ Нової української школи [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Використання проєктної технології у початковій школі висвітлено в публікаціях Б. Андрійчук, Н. Данильченко, О. Байнякшиної, В. Білик, О. Боровець, О. Грошовенко, Н. Казьмірчук, Н. Вікарчук, О. Карабін, С. Луців, Р. Михайлишин, О. Онопрієнко, В. Примакової, Н. Рудницької, О. Сударик та І. Коновальчук, А. Струк та ін. Проте готовність майбутніх вчителів початкової школи до застосування проєктної технології не була предметом спеціальних наукових пошуків.

Мета статті: з'ясувати сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології», визначити її компоненти та рівні сформованості.

Виклад основного матеріалу. Поняття «готовність», хоч і часто вживається в науковій літературі, проте не має єдиного визначення.

У тлумачному словнику потрактовують готовність як «бажання зробити що-небудь» [1].

Готовність є важливою умовою ефективної реалізації певної діяльності. На наш погляд, готовністю можна називати не лише бажання, а й здатність (моральну, психологічну, інтелектуальну, фізичну) виконувати якусь роботу. Тобто готовність передбачає як мотиваційний, так і знаннявий та діяльнісний аспект. Розглянемо це поняття детальніше.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав підстави стверджувати, що готовність розглядають як особистісне утворення,

активний стан особистості, інтегративну особистісну якість, підготовленість до чогось, установку на діяльність та ін.

Зокрема, психолог В. Моляко розуміє готовність як особистісне утворення, що становить систему з багатьох компонентів, які дають змогу окремій особистості виконувати певну роботу [8].

В «Енциклопедії освіти» готовність тлумачать як «стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем особистості, які сприяють виконанню певного виду діяльності» [4, с. 136–137].

А. Линенко потрактовує готовність як цілісне стійке особистісне утворення, що відзначається вольовою та емоційно-когнітивною мобілізацією під час залучення особистості до окремої діяльності [7].

Дослідниця Т. Гуркова, детально аналізуючи поняття «готовність» у науковій літературі, вказує на наявність двох підходів до тлумачення готовності: функціонального та особистісного. Перший підхід полягає в тому, що готовність розглядають як тимчасовий стан (натхнення, зосередженість), спрямований на досягнення певної мети. Другий підхід передбачає вивчення готовності як утворення особистості, що охоплює знання, уміння, вольові якості, мотиваційний аспект тощо [2, с. 321].

У пропонованому дослідженні розглядатимемо готовність саме крізь призму особистісного підходу.

Готовність може залежати від багатьох чинників, зокрема від знань та досвіду, індивідуальних особливостей людини.

Погоджуємося з Л. Костюченко в тому, що професійна готовність відіграє важливу роль, уможливаючи здатність діяти у певних обставинах згідно із моральними та професійними принципами, виконувати професійні завдання, реалізувати професійні знання та вміння [6]. Одним із завдань учителя початкової школи є організація проєктної діяльності учнів шляхом запровадження проєктної технології в освітній процес.

Необхідно диференціювати поняття «професійна придатність», «професійна готовність» і «професійна компетентність».

Професійна придатність – це сукупність тих якостей особистості, які дадуть змогу забезпечити успіх у певній професії. Професійна готовність у ході професійної підготовки трансформується у професійну готовність.

У наукових джерелах по-різному визначено співвідношення понять «компетентність» і «готовність». Результатом освіти в закладі загальної освіти є сформовані компетентності, передбачені відповідною освітньою програмою. Результатом професійної підготовки є професійна готовність.

Л. Карташова слушно вказує, що компетентність і готовність мають три спільні компоненти (теоретичний, практичний і методичний). Крім того, готовність охоплює ще й психологічний компонент, що передбачає мотивацію до професійної

діяльності, самовдосконалення, розвиток особистісних якостей тощо [5, с. 93].

Розрізняють тимчасову (лише у певний період) та довготривалу (стійка і цілісна структура) готовності.

Готовність до професійної діяльності, зокрема до професійної діяльності вчителя початкової школи, була предметом дослідження у багатьох наукових розвідках.

Так, Д. Пащенко досліджував готовність майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання, яку тлумачив як «сукупність особистісних, психологічних і професійних особливостей вчителя», яка дає йому змогу успішно втілювати завдання гуманістичного виховання [9, с. 19]. Автор зазначав, що, окрім професійної придатності, професійна готовність охоплює науково-теоретичну й практичну підготовку вчителя.

М. Прокоф'єва під час вивчення готовності майбутнього вчителя початкової школи до навчання на засадах диференційованого підходу розглядала її як «складне, динамічне, цілісне особистісне утворення, що поєднує мотиваційно-ціннісний, змістовно-гностичний, процесуальний, дослідницько-рефлексивний компоненти», сформованість професійних якостей і здібностей особистості, які забезпечують ефективність освітнього процесу в початковій школі [10].

Готовність учителя початкової школи до професійної діяльності – досить широке поняття, оскільки, за Л. Хомич, вона охоплює і педагогічну, і психологічну, і предметну підготовку [11].

Одним із складників професійної готовності майбутніх учителів початкової школи є готовність до застосування проєктної технології.

У пропонованому дослідженні готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності тлумачимо як *результат професійної підготовки, як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі*.

Готовність майбутнього вчителя охоплює такі складники, як мотиви, знання, навички, уміння, способи дій та ін., тому в структурі такої готовності визначено такі компоненти: мотиваційний, змістовий та діяльнісний.

Мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності полягає у позитивному ставленні до педагогічної діяльності загалом та використання проєктів в освітньому процесі зокрема, наявності мотивації до застосування проєктної технології у навчанні школярів, прагненні опанувати технологію проєктної діяльності.

Змістовий компонент готовності ґрунтується на ознайомленні здобувачів із сутністю та значенням навчальних проєктів, основними етапами

проєктної технології та особливостями її впровадження в початковій школі.

Діяльнісний компонент готовності передбачає уміння організувати проєктну діяльність школярів, самостійно виконувати навчальні проєкти і підбирати цікаві навчальні проєкти для учнів початкової школи з метою формування в них необхідних компетентностей.

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи має бути спрямована на оволодіння знаннями про проєктну технологію, формування умінь та навичок організувати проєктну діяльність учнів та стимулювання прагнення застосувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи. Важливою умовою ефективності такої підготовки є забезпечення єдності мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проєктної технології, розвиток кожного з цих компонентів на високому рівні.

У межах дослідження визначено три рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології:

а) низький (байдуже ставлення до використання проєктної технології, низька мотивація до її застосування в освітньому процесі, обмежені знання про особливості проєктної технології, низький рівень умінь виконувати та організувати проєктну діяльність); б) середній (позитивне ставлення до проєктної технології, достатня мотивація до її використання в освітньому процесі, середній рівень знань про проєктну технологію та особливості її застосування в освітньому процесі початкової школи, достатньо сформовані уміння виконувати та організувати проєктну діяльність); в) високий (стійке позитивне ставлення до проєктної технології та висока мотивація до її застосування в освітньому процесі, високий рівень знань про проєктну технологію та особливості її застосування в початковій школі, високий рівень умінь виконувати та організувати проєктну діяльність).

Проведений педагогічний експеримент у закладах вищої освіти України, який полягав у спеціальній підготовці здобувачів за спеціальністю 013 «Початкова освіта», дав підстави стверджувати, що цілеспрямоване ознайомлення майбутніх учителів з проєктною технологією під час вивчення педагогічних дисциплін сприяло підвищенню рівнів сформованості всіх компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. Це полягало в підвищенні рівня знань про проєктну технологію (змістовий компонент готовності), зростанні мотивації до використання навчальних проєктів (мотиваційний компонент) та частішому та ефективнішому використанні проєктів, зокрема під час педагогічної практики в початковій школі (діяльнісний компонент).

Висновки. Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у дослідженні визначено як результат професійної підготовки, як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі. Означена готовність поєднує мотиваційний, змістовий та діяльнісний компоненти. Встановлено, що впровадження експериментального навчання здобувачів за спеціальністю 013 «Початкова освіта» у закладах вищої освіти забезпечує підвищення рівнів готовності майбутніх учителів до застосування проєктів у початковій школі загалом і за кожним із компонентів зокрема.

Перспективи подальших досліджень полягають у перевірці готовності до використання проєктної технології в учителів основної та старшої школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гуркова Т. Дефініція поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 317–329, с. 321.
3. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Проблема готовності вчителів початкових класів до упровадження ідей реформи нової української школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин, 2018. № 3. С. 23–27.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Карташова Л. А. Формування ІТ-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 8. С. 90–97.
6. Костюченко Л. Готовність майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 39 (1). С. 61–66.
7. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 1996. 44 с.
8. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання. 1989. 48 с.
9. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 36 с.
10. Прокоф'єва М. Аналіз поняття «готовність вчителя початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу. *Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań*. 2016. № 12 (2016). S. 72–73.
11. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр, 1998. 199 с.